

MĂRCULEȚ 2004b – V. Mărculeț, *Unele considerații asupra relațiilor Imperiului Vlaho-Bulgar cu Imperiul de Niceea și cu Imperiul de Thessalonik (1204-1261)*, în „Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica”, I: 99-110.

MĂRCULEȚ 2008 – V. Mărculeț, *A solicitat țarul vlaho-bulgar Ioniță Asan recunoașterea din partea latinilor în 1204?. Considerații asupra începutului relațiilor Țaratului Vlaho-Bulgar cu cruciații apuseni în anul 1204*, în vol. „In memoriam – Eic μνήμην Alexandru Elian. Omagiere postumă a reputatului istoric și teolog, la zece ani de la trecerea sa în veșnicie (8 ianuarie 1998)”, Timișoara: 39-46.

OSTROGORSKY 1963 – G. Ostrogorsky, *Geschichte des byzantinischen Staates*, München.

PAPACOSTEA 1993 – Ș. Papacostea, *Români în secolul al XIII-lea. Între cruciată și Imperiul Mongol*, București.

PAVLOV 2002 – P. Pavlov, în P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *Istoria Bulgariei*, București.

PECICAN 2006 – O. Pecican, *Între cruciați și tătari. Creștinătate occidentală și nomazi în Europa central-sud-estică (1204-1241)*, Cluj-Napoca.

TEOTEOI 1989 – T. Teoteoi, *Civilizația statului Asăneștilor între Roma și Bizanț*, în vol. „Răscoala și statul Asăneștilor”, București: 70-102.

TURCUȘ 2001 – Ș. Turcuș, *Sfântul Scaun și românii în secolul al XIII-lea*, București.

WOLFF 1949 – R.L. Wolff, *The 'Second Bulgarian Empire.' Its Origin and History to 1204*, în “Speculum”, XXIV, 2: 167-206.

WOLFF 1952 – R.L. Wolff, *Baldwin of Flandres and Hainaut, first Latin Emperor of Constantinople: his life, death and resurrection, 1172-1225*, în “Speculum”, XXVII, 3: 281-322.

CRONICARUL BIZANTIN MIHAIL DUCAS DESPRE ȘEDEREA LUI VLAD DRACUL LA CURTEA ÎMPĂRATULUI IOAN VIII PALEOLOGUL.

Liviu Cîmpeanu

În vara anului 1442 se încheie prima domnie a voievodului Vlad Dracul¹: profitând de luptele Imperiului Otoman din Asia Mică cu emiratul Karaman², Iancu de Hunedoara intervine în Țara Românească și îl alungă pe voievodul Vlad Dracul, supus de nevoie turcilor (1438)³, înlocuindu-l cu voievodul Basarab II⁴. Domnia lui Basarab II ține un an și jumătate, timp în care se află pe o poziție ostilă Imperiului Otoman, urmând aceeași linie politică și militară ca și protectorul său, Iancu de Hunedoara⁵.

După alungarea sa din scaun, Vlad Dracul împreună cu fii săi Vlad (viitorul Țepeș) și Radu (cel Frumos), este chemat de Murad II la Adrianopole, unde este acuzat de trădare față de sultan și închis la Galipoli, în timp ce fii săi au fost trimiși în surghiun la fortăreața Egrigöz, din vilayetul (regiunea) Germyan, în Asia Mică⁶.

Dacă aceste aspecte au fost clarificate de către istoriografia românească până în prezent, împrejurările în care și-a pierdut Basarab II domnia (și eventual și viața) și în care Vlad Dracul și-a recăpătat domnia nu au fost încă pe deplin explicate. S-a

1 C-tin Rezachevici *Cronologia critică a domnilor Din Țara Românească și Moldova*, vol. I, București 2001, p. 93-94.

2 Halil Inalcik *Imperiul Otoman. Epoca clasică*, București, 1996, p. 65.

3 *Cronici turcești privind Țările Române*, vol. I, ed. M. A. Mehmet și M. Guboglu, București, 1968,

p.85-86, 118, 166, 182, 292, 309-310,403-405, 448. Din cronicile turcești aflăm că inițial Vlad Dracul s-a aflat pe o poziție antiotomană, atacând sudul Dunării, la Silistra. Expedițiile de represalii ale begilor dunăreni, ca și moartea protectorului său, Sigismund de Luxemburg (1438), l-au obligat pe Vlad Dracul să se închine sultanului Murad II, la Adrianopole. C-tin Rezachevici Rolul românilor în apărarea Europei împotriva expansiunii otomane, București, 2001, p. 192-193.

4 *Cronici turcești...*, vol. I, ed. cit., p. 57 (Orudj bin Adil), 169 (Idris Bitlisi), 311 (Hodja Efendi), 344-345 (Mustafa Ali), 449 (Kodja Husein). Acești cronicari otomani cunosc intervenția lui Iancu de Hunedoara dar nu cunosc întotdeauna numele domnului ridicat în scaun de acesta. Majoritatea știu că este vorba de unul dintre moștenitorii domnilor de odinioara, doar Mustafa Ali știe că este vorba de voievodul *Basaraba* sau *Basmara*! Vezi la C-tin Rezachevici, *Cronologia critică...*, vol. I, p. 93-95, contextul istoric al acestui eveniment.

5 C.A.Stoide *Basarab II*, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D.Xenopol, Iasi, Tom XVII/1980, p. 279-302.

6 C-tin Rezachevici *op.cit.*, p. 94.

stabilit doar perioada în care aceste evenimente au avut loc și anume sfârșitul anului 1443 sau începutul celui următor, oricum ante 24 aprilie 1444⁷.

Totuși aceste împrejurări pot fi reconstituite printr-un pasaj cunoscut dar, după părerea noastră, greșit datat din *Istoria Turco-Bizantină* a cronicarului Mihail Ducas. Această lucrare conține multe informații valoroase privitoare la istoria Țărilor Române și la voievozii acestora. Printre altele ne-a atras atenția următorul pasaj, utilizat de către istoriografia românească, dar parcă niciodată deplin integrat în lucrările științifice despre Vlad Dracul : ...*s-a sculat un fecior dintre ai lui Mircea voievodul Țării Românești [...] din Constantinople, căci petrecea acolo la palatul împăratului Ioan (VIII Paleologul n.n.) în ținută militară și stătea zi de zi la sfat cu oamenii mai tineri și îndemânatici la lupte și rebeliuni [...]. Și ei (românii ce atuncea se găseau la Constantinopol n.n.) l-au luat și au mers la o margine a Țării Românești și acolo adunându-se destui, se adunau zi de zi și și-au făcut o armată puternică [...]. Dragulios, căci așa se chema (feciorul lui Mircea n.n.), pentru că era rău și viclean în felul lui; căci numele Dragulios se și tălmăcește cu rău și viclean. Purtând deci război cu Dan, i-a tăiat capul și a stat domn pe scaunul tatălui său.* În continuare Ducas vorbește de răzburarea lui Murad II pentru uciderea voievodului Dan⁸.

Acest pasaj al cronicii bizantinului Ducas a fost cunoscut de către istoricii români încă înaintea ediției critice românești a lui Vasile Grecu (1958). Astfel, la alcătuirea primei lucrări științifice despre Vlad Dracul, istoricul Ilie Minea a folosit o ediție germană a cronicii⁹ pentru a putea contura cât de fidel posibil viața și epoca voievodului.

După apariția ediției critice a cronicii, istoricii români care s-au ocupat direct sau tangențial cu viața și epoca lui Vlad Dracul (și nu numai), au început să aibă la îndemână un aparat științific mult mai accesibil, dat fiind faptul că este o ediție bilingvă iar traducerea românească este anunțată de editor ca fiind cât se poate de fidelă textului grecesc. În anii '70 ai sec. XX, spre exemplu, când a apărut a doua monografie despre Vlad Dracul, ce poartă ca titlu numele domnului, scrisă de istoricii S. Columbeanu și R. Valentin, autorii au putut consulta textul ediției lui V. Grecu. Această monografie „aduce puține elemente noi, datorând mult primei lucrări”¹⁰ și este considerată a fi „cu erori”¹¹, având caracterul unei lucrări de popularizare.

Pasajul citat mai sus a fost așadar cunoscut în istoriografia românească și a

7 *ibidem*, p.95-96.

8 Ducas *Istoria Turco-Bizantină*, ed. Vasile Grecu, București, 1957, p. 250-254.

9 Ilie Minea *Vlad Dracul și vremea sa*, Iași, 1928, p.27, nota 4.

10 R. Șt. Ciobanu *Pe urmele lui Vlad Țepeș*, București, 1979, p. 21.

11 C-tin Rezachevici *op.cit.*, p. 93.

fost interpretat ca fiind o etapă a perioadei de pretendențiat a lui Vlad Dracul (ante 1436). Începând cu Ilie Minea în 1928 și terminând cu C-tin Rezachevici în 2001, toți istoricii au plasat șederea lui Vlad Dracul la Constantinopol în perioada 1426 (anul în care Ioan VIII Paleologul s-a întors din vizita sa din Apus¹², teoretic însoțit de pretendentul Vlad) - 1431 (când știm sigur că Vlad s-a stabilit ca pretendent în sudul Transilvaniei). Această teorie a fost lansată de Ilie Minea în lucrarea monografică *Vlad Dracul și vremea sa*, lucrare în care se admite posibilitatea ca anumiți voievozi ai Țării Românești sa-și fi ocupat tronul cu ajutor bizantin: este vorba probabil de Radu II, sigur de Dan II și așa-zisa perioadă de timp petrecută de Vlad la Constantinopol¹³.

Editorul român al cronicii lui Ducas, V. Grecu, ia ca lucrare de referință pentru încadrarea în contextul istoric al informației cuprinse în pasajul citat mai sus, pe lângă altele, mai ales lucrarea lui Minea, adoptând astfel interpretarea acestuia¹⁴. Istoriografia mai recentă a preluat și menținut aceeași interpretare istorică. Un exemplu clasic în acest sens este monografia lui R. Șt. Ciobanu, dedicată vieții și epocii lui Vlad Țepeș, în care îi sunt dedicate câteva pagini și lui Vlad Dracul. În cadrul acestora, este introdusă și informația din cronica lui Ducas, plasând șederea lui Vlad Dracul la Constantinopol înainte de 1431¹⁵. Aceeași interpretare a fost menținută și în cea de-a doua și, din păcate ultima, monografie dedicată lui Vlad Dracul, scrisă de S. Columbeanu și R. Valentin, lucrare tributară monografiei lui I. Minea din 1928. Cu toate neajunsurile, această lucrare ridică totuși problema datării șederii pretendentului Vlad la Constantinopol. Autorii confruntând informația documentară care îl atestă pe Vlad la curtea împăratului Sigismund de Luxemburg, la Nürnberg (cca. 1423-1431), și apoi în Transilvania (1430/1431-1436), cu informația cuprinsă în cronica lui Ducas potrivit căreia Vlad a stat *înaintea luării domniei* (subl. n.) la Constantinopol, se îndoiesc însă asupra autenticității acesteia din urmă. Totuși problema rămâne deschisă.

În *Cronologia critică a domnilor români*, la capitolul despre prima domnie a lui Vlad Dracul, dl. Rezachevici citează esențialul pasajului în cauză, abținându-se de la orice comentarii asupra lui. Vorbind apoi de o pretendență lungă, lasă să se înțeleagă (nu o afirmă explicit) că șederea voievodului la Constantinopol a fost în timpul acestei pretendențe¹⁶. Ultimul istoric ce s-a ocupat de viața și epoca lui Vlad Țepeș, Matei Cazacu, acordă un capitol destul de întins lui Vlad Dracul în lucrarea sa intitulată

12 Călătoria în Apus a împăratului Ioan VIII Paleologul și contextul istoric al acesteia la Steven Runciman *Căderea Constantinopolului*, București, 1971, p. 13-35.

13 I.Minea *op.cit.* p. 27-32

14 Ducas *Istoria Turco-Bizantină*, ed.cit., p. 250-251, nota 6.

15 R. Șt.Ciobanu *op.cit.*, p. 21-23

16 C-tin Rezachevici *op.cit.*, p. 92

Dracula (Paris 2004) și are o interpretare foarte originală a informației cuprinse în pasajul din cronica lui Ducas, citat mai sus: șederea lui Vlad la Constantinopol a avut loc înainte de 1423, când începe să fie atestată cu siguranță prezența sa în Germania, la curtea lui Sigismund de Luxemburg¹⁷. De observat că la prima atestare (1423) Vlad este denumit “Laykon” adică Vlaicu – diminutiv de la Vladislav-Vlad¹⁸. Acest alint demonstrează faptul că la data respectivă Vlad se afla la o vârstă foarte tânără și, deci, nu a avut încă timpul să ajungă și la Bizanț, cu atât mai puțin să stea de vorbă cu cei pricepuți la războaie, afară doar că aceștia ar fi stat de vorbă cu un copil sau cel mult cu un adolescent.

Suntem deplin de acord cu faptul că între 1423 și 1431 Vlad s-a aflat în anturajul împăratului roman (și totodată rege al Germaniei și al Ungariei) și apoi de la aceasta dată până la 1436 în sudul Transilvaniei, însărcinat fiind cu paza acestei regiuni¹⁹. Dacă acceptăm aceste concluzii istoriografice cu privire la ocuparea primei domnii de către Vlad Dracul dinspre Transilvania, am tinde să considerăm drept eronată informația din cronica bizantinului Ducas, potrivit căreia Vlad Dracul ocupa domnia *după* o ședere la Constantinopol. Totuși Ducas cunoaște amănunte ce ne fac să credem că se afla în deplină cunoștință de cauză: el știe că *Dragulios* era unul dintre fii lui Mircea cel Bătrân²⁰ și știe că numele acesta înseamnă „rău și viclean”, deci cineva îi explicase exact despre cine era vorba. Date fiind aceste amănunte nu putem să ne îndoim de autenticitatea informației, cu atât mai mult cu cât Ducas a fost unul dintre principalii sfetnici ai ultimilor Paleologi, aflându-se astfel în permanență la Curtea Imperială²¹.

În ceea ce privește datarea șederii lui Vlad la Constantinopol aceasta nu poate fi înainte de 1436, când am văzut că se afla în mediul germano-maghiar, ci *după vara lui 1442, când a fost alungat de Iancu de Hunedoara și înainte de 24 aprilie 1444 când este din nou atestat ca domn* (subl. n.). Aceasta este singura perioadă în care știm cu siguranță că Vlad s-a aflat în mediul turco-bizantin: am văzut că Vlad s-a retras în Imperiul Otoman și a fost la Adrianopol și Galipole.

În această perioadă Imperiul Bizantin, redus la orașul Constantinopol și

17 Matei Cazacu *Dracula*, Paris, 2004, p.42-43; Cazacu amestecă povestea lui Vlad Dracul cu cea a lui Dan II, prezentată de Ducas în același loc, de aceea și datarea 1422-1423.

18 *Ibidem*.

19 Despre perioada petrecută de Vlad în Transilvania vezi: S. Columbeanu și R. Valentin *Vlad Dracul*, București, 1978, p. 27-32; C-tin Rezachevici *op.cit.*, p. 92-93; I. Minea *op.cit.*, p. 58-64, 75-79.

20 Ducas, *loc.cit.*

21 *Ibidem*, p. 5-6.

hinterlad-ul său, plus câteva insule în Egeea și Mediterana, era vasal al sultanului otoman Murad II²². Astfel, este deplin posibilă întoarcerea lui Vlad Dracul în Țara Românească prin Bizanț, pe Mare *până la o margine a Țării Românești*²³. Sultanul, aflat în plin război cu Ungaria lui Iancu de Hunedoara și în același timp cu emiratele rivale din Anatolia (Asia Mică)²⁴, ar fi putut prefera varianta cea mai simplă și mai puțin costisitoare pentru instalarea unui domn favorabil în Țara Românească (este cunoscută atitudinea antiotomană a lui Basarab II, ca aliat a lui Iancu de Hunedoara): trimiterea lui Vlad prin Constantinopol spre Țara Românească pe cheltuiala împăratului Ioan VIII Paleologul (o corabie înarmată) ce respecta astfel principiul de vasalitate față de sultanul otoman, ajutând un alt vasal al acestuia²⁵.

Scenariul acestor evenimente ar fi următorul: după eliberarea de la Galipoli, sultanul îl trimite pe Vlad Dracul la Constantinopol, unde petrece o perioadă nu foarte lungă la curtea împăratului, în cercurile înalte. Împreună cu ceilalți români (se înțelege, boieri) aflați acolo, armează o corabie (ca și Dan II cu două decenii înaintea lui) cu care pornește spre Țara Românească. Ajuns la marginea acesteia, Vlad Dracul strânge voluntari și partizani *zi de zi până și-au făcut o armată puternică*²⁶. Aceștia erau vechii boieri ai lui Vlad Dracul, scoși de către noul voievod antiotoman Basarab II din sfatul domnesc și supuși represiunii acestuia²⁷. După formarea armatei, *Dragulios* a dus un război cu *Dan*, război pe care l-a câștigat și în urma căruia l-a ucis pe rivalul său²⁸. Singurul *Dan* cu care s-ar fi putut lupta Vlad și pe care l-ar fi putut ucide, este Basarab II.

Este cunoscut faptul că în epocă membrii celor două familii domnitoare rivale ale Țării Românești erau denumiți după numele întemeietorilor fiecărei ramuri: toți urmașii lui Dan II au fost denumiți în izvoare *Dan*, fie că a fost vorba de Basarab, Vladislav sau Danciu (Dan III cel Tânăr); urmașii lui Vlad Dracul au fost numiți *Dracul* sau *Dracula*, fie că este vorba de Vlad Țepeș, de Radu cel Frumos sau Vlad Călugărul și chiar urmașii acestora²⁹. Astfel *Dan*, menționat în cronica lui Ducas, pare a fi nimeni

22 Halil Inalcik *op.cit.*, p. 64.

23 Ducas, *op. cit., ed. cit.*, p. 250-254.

24 H.Inalcik *op.cit.*, p. 65.

25 Acest principiu a fost sintetizat prin formula juridică turco-osmană: *dosta dost ve düşmana düşman* adică *prieten prietenului și dușman dușmanului*. Explicat de V. Panaite în *Pace, război și comerț în islam. Țările Române și dreptul otoman al popoarelor (sec. XV-XVII)*, București, 1997, p. 336-339; Mihai Maxim *Țările Române și Înalta Poartă*, București, 1993, *passim*.

26 Ducas, *loc.cit.*

27 C.A.Stoide, *Basarab II*, p.291-292

28 Ducas, *loc.cit.*

29 Vezi spre exemplu *Cosmografia* papei Pius II care consemnează că în Țara Românească

altul decât Basarab II, dat fiind faptul că Dan II a murit în 1431 în lupta cu turcii³⁰ iar alt voievod sau pretendent cu acest nume nu a fost până în deceniul al șaselea al sec. XV. Cu atât mai mult cu cât Ducas este completat de un alt mare cronicar bizantin, Laonic Chalcocondilas. Acesta arată că *Dan*, adică Basarab II, fiul lui Dan II, l-a răsturnat din scaun pe Vlad Dracul și s-a așezat el însuși în scaunul Țării Românești. Acesta din urmă se întoarce și duce o *luptă crâncenă* în urma căreia *Dan* este învins și ucis³¹. Faptul că informația lui Ducas cu privire la aceste evenimente este confirmată de Chalcocondilas demonstrează că șederea lui Vlad Dracul la Constantinopol și apoi întoarcerea sa de acolo în Țara Românească, a avut loc înainte de sfârșitul domniei lui Basarab II deci înainte de sfârșitul anului 1443 și începutul anului 1444.

Un ultim argument că prezența lui Vlad pe malurile Bosforului a fost între cele două domnii ale sale și nu în perioada de pretendențiat, este acela că Vlad este denumit de către Ducas *Dragulios*. Ori, acest nume l-a dobândit după 8 februarie 1431 când a fost făcut membru al Ordinului Dragonului Doborât și al Ordinului Sf. Ladislau³². Așadar înainte de această dată Vlad nu putea să poarte porecla *Dragulios*, iar după 1431 îi aflăm prezența în Sudul Transilvaniei, după cum s-a arătat mai sus. În concluzie, singura dată la care avem atestată sigur prezența lui Vlad în mediul turco-bizantin este perioada dintre cele două domnii ale sale, cum s-a încercat să se demonstreze în rândurile de mai sus.

**Der byzantinische Chronist Michail Dukas über das Aufenthalt des Fürsten Vlad Dracul am Hofe des Kaisers Johannes VIII Palaiologos.
(Zusammenfassung)**

Das vorliegende Studium ist eine Neuinterpretierung eines Auszuges aus die byzantinische Chronik des Michail Dukas, über das Aufenthalt des wallachischen Fürsten Vlad Dracul am Hofe des Kaisers Johannes VIII Palaiologos. Die Chronik von Dukas ist in die rumänische Geschichtsschreibung bekannt durch die kritische Ausgabe von Vasile Grecu. Es wurde aber auch vorher benützt u. zw. die deutschen Ausgaben aus dem 19. u. 20. Jh. Der behandelte Auszug ist also von den rumänischen Historiker bekannt und benützt worden aber, in unserer Sicht falsch datiert. Alle Historiker die sich direkt oder indirekt mit das Leben und die Zeiten des Fürsten Vlad Dracul beschäftigt haben, meinen dass das Aufenthalt des Fürsten in Konstantinopel vor 1436, also vor seine erste Herrschaft in die Wallachei, zu datieren ist. Diese Meinung wurde erstmals von Ilie Minea 1928 ausgedruckt und von alle Historiker als solche übernommen.

sunt două ramuri rivale: cea a *Danilor* și cea a *Dragulilor* în *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, București, 1968, p. 472-473.

30 C-tin Rezachevici, *op.cit.*, p. 89-90.

31 Laonic Chalcocondil *Expuneri Istorice*, ed.V. Grecu, București, 1958, p.158

32 C-tin Rezachevici *op.cit.*, p. 92-93

Wir behaupten das Vlad Dracul erst 1443-1444 am byzantinischen Kaiserhof war, zwischen seine beide Herrschaften in die Wallachei. Dafür sprechen mehrere Hinweise und zwar: es wurde genau festgestellt dass er vor seine erste Herrschaft in Ungarn (und Siebenbürgen) und am Hofe des römischen Kaisers Sigismundus von Luxemburg war, wo er Ritter des Drachenordens wurde. Eine Aufenthalt in Konstantinopel ist daher nicht anzunehmen. Zweitens die einzige Zeitspanne wo er sicher im türkisch-byzantinischen Raum war ist die die wir angedeutet haben. Unsere Theorie ist also daß der Sultan Murad II, den Fürsten Vlad zurück in die Wallachei geschickt hatt, durch Konstantinopel und dass der dort regierende Kaiser, als Vasall des Sultans, den Fürsten, als Mitvasall, helfen musste (so erfüllte sich der islamische Rechtsprinzip *des Freundes Freund, des Feindes Feind*). Für unsere Datierung spricht auch die Erwehung von Dukas, als Feind des Fürsten Vlad, von Fürst *Dan*. Dieser kann kein anderer sein als der damals regierende Fürst aus der Wallachei, Basarab II (alle Mitglieder der Fürstenfamilien *Dracula* oder *Dan* wurden von ihre Zeitgenossen mit diesen Namen bezeichnet, ohne auf die richtigen Namen zu achten: Vlad, Radu, Vladislav, Dan usw.). Ein schreckliches Kampf zwischen die beiden Fürsten ist auch von den byzantinischen Chronist Kalkokondilas erwähnt.

Diese und andere Argumente, die wir hier aus Platzmangel nicht erwähnen können, sind für die Datierung des Aufenthaltes Vlads in Konstantinopel in die Zeitspanne 1443-1444.